

РЕЦЕПЦІЯ ІДЕЙ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ У ТЕОРІЮ І ПРАКТИКУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ

Ідея – вихідна думка, покладена в основу розв’язання науково-педагогічної проблеми. Завдяки ідеї здійснюється зв’язок між новою педагогічною метою (досвідом, компетентністю, особистісними якостями, смислами, якими має оволодіти вихованець (суб’єкт), та методом засвоєння певного змісту, тобто діяльнісно-процесуальним механізмом набуття педагогічного досвіду. У тріаді «ідея – задум – гіпотеза» вихідне поняття задає своєрідний абрис проєктованому процесу й у найбільш згорнутому вигляді представляє програму дослідження. Одним із головних джерел народження наукових ідей є наукова школа. Відтак актуалізація дослідницьких здобутків українських науково-педагогічних шкіл із метою імплементації окремих ідей у проблемне поле вивчення професійного розвитку фахівців у системі освіти дорослих зумовлена такими чинниками:

- особистісними (у теперішній «ситуації вибору» вагомим є усвідомлення того, що, насамперед, власна ідентичність має сенс для професійної діяльності й відповідає її очікуванням і сприйняттю; значущими є внутрішня солідарність з ідеалами українського суспільства й соціальної підгрупи як детермінантами в побудові нових інформаційно-наукових потоків, які впливають на становлення українського наукового продукту);

- соціокультурними (пов’язано з конструюванням політичних і соціо-економічних утворень у транзитивному суспільстві України на основі вибудованих із урахуванням національних детермінант аксіологічних та культурно-історичних моделей інноваційного українського науково-педагогічного досвіду);

- економічними (ґрунтується на аксіоматичному положенні про те, що людину або набуті нею здатності до праці необхідно розглядати як капітал, оскільки: її виховання й освіта вимагають реальних (матеріальних, грошових) витрат; праця освіченої людини є більш продуктивною, ніж малоосвіченої;

витрати на освіту і професійне навчання продукують завдяки зростанню продуктивності праці, збільшенню національного багатства);

- науковими (присвячено найважливішій закономірності розвитку науки, що становить її зміст як «духовного капіталу»: наступність ідей, концепцій, методів дослідження, представлених саме у вітчизняних засновників нових наукових напрямів та їхніх послідовників);

- освітніми (спрямовує українські наукові школи й освіту на професійне зростання фахівця та побудову адекватних економіці знань педагогічних концепцій освіти дорослих).

Сформовано міцний фундамент для дослідницьких пошуків такими українськими науковими здобутками:

- вивчено історіографію щодо участі науково-педагогічної і вчительської інтелігенції в культурно-освітніх перетвореннях 1920–1930 рр., сформовано пріоритетні проблемні тематичні напрями досліджень, теоретико-методологічні, концептуальні підходи періоду початку й завершення українізації системи закладів середньої та вищої освіти, участі в ній науково-педагогічної і вчительської інтелігенції (1920–1930 рр.) (О. Кір'янова);

- студійовано наукові напрями і школи, які зароджувалися під керівництвом провідних педагогів і вчених університетів окремих регіонів України, зокрема Наддніпрянської України (Г. Додінова); досліджено історію та сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти (В. Луговий, О. Лавриненко, В. Майборода, О. Глузман);

- проаналізовано сутність і характеристику поняття «наукові школи в педагогіці» (С. Гончаренко); обґрунтовано значущість науково-педагогічної школи для критеріальної оцінки інтелектуального потенціалу та суспільного визнання сучасних університетів (М. Хорунжий);

- визначено закономірності формування педагогічної майстерності освітянських кадрів і розвитку професійно важливих якостей майбутніх викладачів (Є. Барбіна, І. Зязюн, Н. Ничкало; В. Сидоренко);

- досліджено сутність професійно-педагогічної підготовки (О. Дубасенюк, З. Курлянд), артикульованої на підготовку майбутнього викладача вищої школи (Б. Левківський, О. Мороз, В. Юрченко);

- розроблено характеристику основних історико-компаративістських підходів до з'ясування значущості проблем безперервної освіти фахівців (Л. Пуховська).

Попри наявну значну кількість наукових праць і належне розроблення вітчизняними ученими різних аспектів проблем, які є близькими до аналізованої, недостатньо висвітлено цілісне розв'язання завдань професійного розвитку фахівців в освіті дорослих та виявлено відсутність цілеспрямованого системного дослідження, в якому було б обґрунтовано ідеї українських науково-педагогічних шкіл для імплементації окремих ідей у проблемне поле дослідження професійного розвитку фахівців у системі освіти дорослих.

Мета статті – здійснити рецепцію реальних надбань вітчизняних науково-педагогічних шкіл для формування парадигмальних засад дослідження професійного розвитку фахівців у системі освіти дорослих. Для досягнення мети використовували такі наукові методи, як-то: *теоретичні*: аналіз науково-педагогічної літератури, порівняння, систематизація, узагальнення теоретичного матеріалу з метою вивчення основних понять («наукова школа», «науково-педагогічна школа», «парадигма») та ідей українських науково-педагогічних шкіл; класифікація ідей щодо професійного розвитку та освіти дорослих; *емпіричні*: спостереження; бесіди; інтерв'ювання з вченими-дослідниками заради виявлення особливостей їхніх науково-педагогічних ідей та можливостей імплементації в теорію та практику професійного розвитку фахівця в освіті дорослих.

У контексті теперішніх життєво необхідних запитів суспільства на упровадження вітчизняних інноваційно-освітніх продуктів та професійне зростання фахівців, завдяки чому Україна мала б соціоекономічний прорив, вельми актуально у першій частині проаналізувати поняття «наукова школа»,

«науково-педагогічна школа» (1); другу частину присвятити аналізу евристичних положень українських науково-педагогічних шкіл (2) для обґрунтування парадигмальних засад (3) професійного розвитку фахівців в інтегральній науково-педагогічній школі УМО.

Становлення і розвиток наукових шкіл у кожній країні – винятково важлива проблема загальнодержавного значення, від її підтримки і послідовного розв’язання здебільшого залежить розвиток тієї чи іншої сфери наукового знання, а відповідно – освіти, культури та різних галузей економіки. У 2012 р. у Житомирському державному університеті імені Івана Франка відбулася Міжнародна науково-практична конференція на тему «Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи» [2]. Наголошено, що в наукознавчій літературі здійснено багато спроб окреслити основні кількісні критерії наукових шкіл, як-то: 1) захист докторських дисертацій з напрямів і тематики, складеної засновниками наукової школи (не менше ніж 3); 2) захист кандидатських дисертацій з напрямів і тематики, закладеної засновниками школи і першою хвилею дослідників (не менше ніж 10); 3) наявність відкриттів, зроблених науковими колективами або дослідниками; 4) публікація монографій з напрямів і тематики діяльності наукового колективу (не менше ніж 5 в загальнонаціональних видавництвах); 5) створення на базі наукової школи науково-виробничих структур, які успішно функціонують або розвиваються у загальнонаціональному або міждержавному масштабі; 6) опрацювання і виведення на загальнонаціональний і світовий ринки виробів, обладнання, технологій тощо) [1].

Учений С. Гончаренко зазначає, що доцільним є опрацювання системи необхідних і достатніх критеріїв, які б свідчили про те, що якесь наукове співтовариство перейшло в новий якісний стан – «Наукову школу» [1]. У межах обговорення теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми С. Гончаренко запропонував підхід, принципова відмінність якого в тому, що вибір кількісних критеріїв має відображати наявність духовної спільності,

яка перетворює сукупність формалізованих складових у нове явище. Дослідником сформульовано сутнісні ознаки «Наукової школи», а саме: наявність ієрархічно структурованої вченої спільноти, яка самовідтворюється в часі й просторі, реалізує себе в традиційних для світової науки формах; стійкість у часі пов'язана з результатами наукової діяльності та її тривалості (запропоновано за мінімальну величину період, який дещо перевищує природний цикл відтворення наукового (науково-педагогічного) співтовариства і тяжіє до часового проміжку, необхідного для підготовки в рамках цього співтовариства кваліфікаційних праць (5–10 років); певна професійна педагогічна підготовка майбутнього викладача вищого навчального закладу. Отже, у визначенні базового поняття керуємося підходом дослідника С. Гончаренко. На думку вченого, істотними ознаками науково-педагогічної школи є: науковий колектив на чолі з науковим керівником, який є автором певної дослідницької програми; зрівнювання в актуальності, з одного боку, завдань наукового характеру, з другого – підготовки оригінальних дослідників; характерний певний стиль роботи, який залишається незмінним при зміні проблематики. Керуємося такою системою базових критеріїв визначення науково-педагогічної школи, як-то:

1) створення навчальних матеріалів різного характеру, які дістали визнання на національному і регіональному рівнях і які повністю забезпечують навчальний процес з блоку навчальних дисциплін, які становлять зміст освітнього процесу з певної спеціальності (спеціальностей);

2) використання оригінальної або творчо адаптованої методики викладання (як загальнопедагогічної, так і спеціальної) з неодмінними елементами розвивального навчання і застосуванням сучасних засобів комунікації у науковому співтоваристві;

3) ведення викладацької діяльності з блоку навчальних дисциплін, які становлять освітнє та змістове ядро програми певної спеціальності (спеціальностей) протягом терміну підготовки спеціаліста;

4) рекрутування нових членів співтовариства, зокрема й зі студентського контингенту свого вищого навчального закладу до закінчення підготовки першої хвилі спеціалістів вищої кваліфікації;

5) проведення поряд з науково-практичними і науково-теоретичними конференціями різних заходів (регіонального, міжуніверситетського і вищого рангу), зокрема внутрішньоуніверситетського чи внутрішньоінститутського семінару, що діє постійно, переважно науково-методичного характеру, під час яких реалізується функція тиражування педагогічних новацій [1].

Ретроспективний міждисциплінарний аналіз евристичних положень українських науково-педагогічних шкіл дав змогу системно представити основні ідеї для їх імплементації у проблемне поле вивчення професійного розвитку фахівців (табл. 1).

Таблиця 1

***Здобутки українських науково-педагогічних шкіл
для дослідження професійного розвитку фахівців***

<i>Наукова школа</i>	<i>Керівник (-и) наукової школи</i>	<i>Основні ідеї наукової школи</i>
Дослідницький колектив, який вивчає фундаментальну проблему філософії освіти	Організаторами і керівниками цієї школи в Україні виступають академіки НАПН: В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, професор В. С. Лутай	• Філософія освіти як наука, що досліджує загальні закономірності сфери освіти, її взаємовідношення з культурою, економікою, політикою; • філософія освіти покликана виробляти загальні орієнтири освіти – стратегічні, цільові, методологічні; • методологічні принципи філософії освіти
Школа застосування синергетичного підходу до дослідження педагогічних явищ, до реформування освітніх систем	Започаткована членом-кореспондентом НАПН України професором О. В. Чалим і професором В. С. Лутаєм	• Система освіти належить до числа складноорганізованих і відкритих соціальних систем, що взаємодіють з навколишнім середовищем, черпаючи з нього енергію, речовину, інформацію; • соціальних систем, які перебувають у процесі постійного саморозвитку і мінливості (стохастичності)
Школа електронного дистанційного навчання (наукова школа за типом наукової течії в Україні)	Керівник школи академії НАПН, професор В. Ю. Биков	Специфічні особливості цього виду дистанційного навчання, принципи побудови та концептуальні психолого-педагогічні засади їх дослідження
Наукова школа соціальної педагогіки як міжгалузева галузь педагогіки і соціології (наукова школа за типом наукової течії в Україні)	Керівник – професор А. Й. Капська, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова	• Розглядаються проблеми зайнятості і працевлаштування молоді; • соціального захисту учнів, людей похилого віку, осіб з особливими потребами, інвалідів, безробітних, біженців, військовослужбовців та їх сімей; • опрацьовуються заходи із соціальної

		роботи з населенням; конструктивними змінами в соціумі та системі життєзабезпечення людини
Теоретична наукова школа педагогічної майстерності	Започаткована академіком І. А. Зязюном (в 70-ті роки XX ст.)	• Центральна ідея – педагогічна майстерність розглядається як комплекс властивостей особистості педагога, який забезпечує самоорганізацію високого рівня педагогічної діяльності на рефлексивній основі; • педагогічна майстерність розглядається як вияв найвищої форми активності особистості вчителя у професійній діяльності, активності, що ґрунтується на гуманізмі й розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання та виховання
Експериментальна науково-педагогічна школа міжпредметної інтеграції	Керівник – академік В. Р. Ільченко, Інститут педагогіки НАПН України	• Інтеграція – не просте об’єднання довільної множини елементів і пов’язаних між собою лише ситуативно (не конгломерат), а перехід кількості в якість; • міжпредметна інтеграція – стратегічний напрям удосконалення освіти, цілеспрямоване об’єднання всіх навчальних дисциплін для цілісного вивчення явищ і процесів, формування цілісної наукової картини світу, цілісного наукового світогляду; • мета – формування вміння учнів користуватися «апаратом» (методологією, законами і принципами, основними поняттями і положеннями) навчальних предметів як методологічним, теоретичним і технологічним засобом розв’язання пізнавальних проблем і завдань
Наукова школа управління соціальними системами , зокрема й освітніми	Керівники – Л. Л. Товажнянський і О. Г. Романовський у Харківському політехнічному університеті «Харківська політехніка»	Теоретично обґрунтована необхідність переходу в організації професійної підготовки інженерів до концепції формування гуманітарно-технічної еліти
Наукова школа з дослідження проблем педагогічної творчості й технологій у неперервній професійній освіті	Керівник – член-кореспондент НАПН України С. О. Сисоєва	• Психолого-педагогічні закономірності формування творчої особистості педагога і формування методологічної культури педагога; світоглядні позиції вчителя; • фундаменталізація педагогічної освіти; • педагогічний ідеал вчителя; формування здатності педагога прогнозувати; емоційно переживати й оптимально вирішувати своєрідні проблемні ситуації шкільного життя; • педагогічні засади організації професійної діяльності вчителя з розв’язання сучасних навчально-виховних завдань школи; • критерії якісного становлення особистості вчителя; • формування готовності майбутнього

		педагога до проектно-дослідницької діяльності; • рефлексія як засіб розвитку педагогічної майстерності тощо
Житомирська науково-педагогічна школа «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів»	Керівник – доктор педагогічних наук, професор О. А. Дубасенюк, Житомирський державний університет імені Івана Франка	• Теоретико-методологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних наукових підходів; • концептуальні положення педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти; • психолого-педагогічний супровід розвитку обдарованості особистості; • теоретико-методологічні та прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі; • акмесинергетичні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців; • інноваційні освітні технології у вищій школі у контексті креативного підходу; • категоріально-термінологічний апарат проблеми професійної підготовки майбутніх учителів: «професійна педагогічна діяльність», «професійна педагогічна освіта», «неперервна професійна освіта», «професіоналізм особистості», «професіоналізм діяльності» та ін.; • структурно-функціональний аналіз системи професійно-педагогічної підготовки студентів університетів у контексті євроінтеграційних процесів; • інноваційні підходи та технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців; • андрагогічні засади сучасної освіти
Теоретична школа мистецької освіти	Започаткована О. П. Рудницькою	• Центральною науковою ідеєю школи стало обґрунтування культуровідповідності та особистісної спрямованості змісту, форм і методів мистецької освіти, шляхів реалізації культурологічного та інтегративного підходів у навчанні мистецтву
Наукова школа дистанційного навчання та організації кредитно-модульної системи навчального процесу у системі післядипломної педагогічної освіти	Керівник – академік В. В. Олійник, УМО НАПН України	• Обґрунтовано й апробовано організаційно-методичну модель дистанційного навчання в ППО; • науково обґрунтовано доцільність і можливість застосування ДН і КМСОНП у післядипломній педагогічній освіті; • створено нормативне та методичне забезпечення ДН, сформовано його інформаційно-освітнє веб-середовище та ресурсна база на електронних носіях; • упроваджено дистанційну, очно-дистанційну форми навчання в практичну діяльність обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти

Для обґрунтування парадигмальних засад професійного розвитку фахівців в інтегральній науково-педагогічній школі УМО послугуватиметься вихідними позиціями, обґрунтованими автором раніше [8–10]. Уточнімо основні поняття:

1. Парадигма – це провідна теорія науки (базовий підхід) та вища (відносно інших) категорія наукового пізнання, заснована на бінарних позиціях, прийнята як зразок постановки і розв’язання проблем протягом визначеного історичного періоду, фіксована в підручниках, наукових працях і визнана науковим співтовариством, незалежно від галузі знань.

2. У рамках парадигми можуть висуватися декілька теорій, концепцій. Концепція – система концептів (наукових понять, виокремлених як значущих), обґрунтована у наукових ідеях (положеннях, постулатах, законах, гіпотезах). У цьому випадку парадигма виступає як система концепцій.

3. У рамках парадигми можуть існувати різноманітні парадигмальні моделі, представники яких не відрізняються єдністю поглядів.

4. Статус парадигми визначається основними критеріями: бінарності; цільової визначеності, часової тривалості та прийняття як еталону, фіксації у працях, наукової перспективності.

5. Науковий потенціал парадигми полягає в тому, що вона може використовуватися як діагностика стану проблеми, показувати тенденції розвитку.

Парадигмальне ядро експериментальних досліджень теорії і практики професійного розвитку фахівців в освіті дорослих концептуалізуємо через діалектичну єдність *онтологічної, гносеологічної, аксіологічної, праксеологічної* підсистем. Конкретизуємо напрями досліджень кожної підсистеми.

Онтологічна підсистема експериментальних досліджень, послугуючись вітчизняними науковими здобутками науково-педагогічних шкіл філософії освіти, синергетичного підходу й управління соціальними системами зорієнтовується на осмислення проблеми буття особистості

дорослого та його професійного розвитку в динамічному соціокультурному, науковому, освітньому середовищі. Ця підсистема передбачає такі евристичні напрями:

- аналіз взаємодії освіти дорослих з іншими соціокультурними системами (бізнес-школами, музеями, народними університетами, бібліотеками, дозвіллям); вплив на професійний розвиток фахівця;
- розгляд тенденцій освітньої політики професійного розвитку фахівців в умовах економіки знань;
- вивчення психолого-педагогічних аспектів професійного розвитку фахівців в освіті дорослих;
- філософсько-концептуальні засади управління професійним розвитком освітою дорослих;
- концептуальне вивчення освіти соціально-незахищених груп населення у контексті теорії та практики навчання дорослих;
- окреслення стратегії розвитку системи освіти дорослих.

Аксіологічна підсистема експериментальних досліджень містить аналіз цільових і ціннісних вимірів освіти дорослих і пов'язана з обґрунтуванням цілепокладання. Ця підсистема експериментальних досліджень може інтегрувати досягнення таких українських наукових шкіл у відповідних напрямках експериментальних досліджень, як-то:

- ідеї шкіл філософії освіти та синергетичного підходу до дослідження педагогічних явищ – для аналізу тенденцій розвитку освіти дорослих; прогнозування напрямів формування інтегрованого змісту підготовки фахівців за професійними вподобаннями;
- ідеї школи соціальної педагогіки – для дослідження цілей і цінності дорослого в полікультурному освітньому середовищі;
- ідеї вітчизняних шкіл педагогічної майстерності; педагогічної творчості та мистецької освіти – для студіювання проблем формування нової освітньої аксіологічної моделі, зокрема: цілі та цінності фахівця в

полікультурному середовищі; моральний розвиток фахівця в освіті дорослих; професійний розвиток андрагога; культурологічні моделі професійного розвитку дорослих; виховання толерантності та полікультурної комунікації дорослого.

Пізнавальна підсистема експериментальних досліджень гносеологічно, логіко-методологічно інтегрує ідеї українських науково-педагогічних шкіл, обґрунтовує структурно-змістовий аспект професійного розвитку фахівців в освіті дорослих у таких експериментальних напрямках:

- з'ясування шляхів підвищення ефективності витрат на освіту дорослих у рамках інтеграції формальної і неформальної освіти;
- сучасне термінознавство освіти дорослих;
- розроблення вітчизняної системи визнання і сертифікації формальної та неформальної освіти дорослих;
- з'ясування того, які науки, дисципліни та інтегративні підходи мають становити основу для розроблення змістових засад професійного розвитку фахівців;
- розроблення змісту та структури навчальних дисциплін, спецкурсів для професійного розвитку фахівців у різних моделях підвищення кваліфікації спеціаліста.

Для практичних аспектів підготовки (*праксеологічної* підсистеми експериментальних досліджень) вагомими здобутками є напрацювання науково-педагогічних шкіл дистанційного навчання та організації кредитно-модульної системи навчального процесу у системі післядипломної педагогічної освіти, електронного дистанційного навчання, професіоналізму управлінської діяльності керівників ЗНЗ. Доцільним є розроблення таких аспектів:

- формування професійної готовності фахівців до адаптації у сучасному просторі-часі та в умовах Е-освіти;
- створення системи професійної підготовки і перепідготовки викладачів-андрагогів для освіти дорослих;

- практика інклюзивної освіти дорослих;
- навчально-методичне забезпечення професійного розвитку фахівців у системі освіти дорослих;
- діагностика та моніторинг професійного розвитку фахівців в освіті дорослих.

Окреслено парадигмальне ядро експериментальних досліджень теорії і практики професійного розвитку фахівців в освіті дорослих у діалектичній єдності *онтологічної, гносеологічної, аксіологічної, праксеологічної* підсистем, які не конкурують, а взаємодіють методологічно. Досліджуючи методологію як багаторівневе утворення, на верхніх рівнях якого розміщена філософська методологія, потім – загальнонаукова, а на нижчому – методологія галузевих видів наук, підсумовуємо, що єдність означених підсистем формує філософську методологію, тобто *макрорівень* вивчення й аналізу професійного розвитку фахівців в освіті дорослих. На загальнонауковому рівні (у нашому випадку – науки про освіту), *мезорівні*, досліджують особливості підготовки науково-педагогічних і педагогічних працівників. *Мікрорівень* спрямовує дослідження за їх спеціалізацією. Зрештою, дослідницькі здобутки українських науково-педагогічних шкіл імплементуються окремими ідеями на кожному рівні методології дослідження професійного розвитку фахівців у системі освіти дорослих й зможуть бути системно представлені в інтегральній науково-педагогічній школі професійного розвитку, що започатковується в УМО НАПН України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Наукові школи в педагогіці [електронний ресурс] / С. Гончаренко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. — 2013. — Вип. 6. — С. 7–28. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_3
2. Дубасенюк О. Проблема становлення і розвитку науково-педагогічних шкіл / О. Дубасенюк, О. Антонова // Рідна школа. — 2012. — № 12. — С. 65–71.
3. Енциклопедія освіти. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
4. Концептуальні засади підвищення кваліфікації керівних кадрів професійно-технічних навчальних закладів за очно-дистанційною формою

навчання (концепція) / В. В. Олійник, В. Ю. Биков, В. О. Гравіт [та ін.] ; за заг. ред. В. В. Олійника. — К. : ЦППО, 2007. — 104 с.

5. Олійник В. В. Результати розробки науково-організаційної моделі реформування системи післядипломної педагогічної освіти на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу [електронний ресурс] / В. В. Олійник // Електронний збірник наукових праць Запорізької обласної академії післядипломної педагогічної освіти. — 2011. — Вип. 2. — Режим доступу : http://zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip2.html

6. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства / В. В. Олійник // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2013. — № 1. — С. 56–66.

7. Олійник В. В. Університет менеджменту освіти НАПН України: інноваційний вектор розвитку / В. В. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. — 2010. — № 1(16). — С. 12–15.

8. Скрипник М. І. Дослідження проблем професіоналізму науково-педагогічних працівників у андрагогіці / М. І. Скрипник // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права; голов. ред. В. С. Пазенок. — К. : КУТЕП, 2013. — Вип. 15. — 305 с. — С. 165–177. — (Серія «Філософські науки»).

9. Скрипник М. І. Напрями досліджень проблем освіти дорослих [електронний ресурс] / М. І. Скрипник. — Режим доступу : http://umo.edu/_katalog/793-elektronne-naukove-fahove-vydannja-qteorija

10. Скрипник М. І. Перспективні напрями експериментальної роботи науково-педагогічних працівників системи післядипломної освіти / М. І. Скрипник // Післядипломна освіта в Україні. — 2013. — № 1(13). — С. 94–98.

11. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол. : Є. Р. Чернишова, Н. В. Гузій, В. П. Ляхоцький [та ін.] ; за наук. ред. Є. Р. Чернишової ; ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». — К. : Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти», 2013. — 124 с.

12. Федірчик Т. Д. Теоретико-методичні засади розвитку педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи в процесі науково-педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Т. Д. Федірчик. — К. : Б. в., 2016. — 42 с.

13. Хорунжий М. Науково-педагогічні школи як головний критерій оцінки інтелектуального потенціалу та суспільного визнання сучасних університетів / М. Хорунжий // Вища школа. — 2011. — № 9. — С. 61–71.